

**Lucruri de care merită să ne amintim:
Curajul extraordinar al Tatiane
Gnedich**

Condamnată la zece ani de gulag, cercetătoarea s-a așezat în celula ei și a tradus din memorie un poem epic - toate cele 16.000 de versuri.

de Douglas Murray

Un gulag sovietic în 1945. (Getty Images)

Douglas Murray, scrie "Lucruri care merită să fie ținute minte", în care prezintă pasaje din marii poeți pe care i-a păstrat în memorie - și explică de ce ar trebui să o faceți și voi. Azi avem povestea **Tatiane Gnedich**- din lucrarea pe care a tradus-o, "Don Juan" de Lord Byron, povestită de Douglas Murray. La începutul anilor 1930 a studiat literatura engleză la Universitatea din Leningrad. Deși nu a părăsit niciodată Rusia, vorbea fluent engleza și franceza. A fost arestată la 27 decembrie 1944 și condamnată la zece ani de închisoare într-un lagăr de muncă. A fost condamnată sub acuzația de "trădare a patriei sovietice".

**

Am început această serie vorbind despre semnificația unui act de memorie - cel al lui **Boris Pasternak** și al miilor de scriitori ruși din 1937 care știau pe de rost traducerea lui Pasternak din Shakespeare. Pasternak

era atunci, ca și acum, un scriitor celebru. Propriul său act de traducere și de memorie nu poate fi diminuat. Dar, dacă ar fi putut fi vreodată înlocuit, atunci a fost făcut de o femeie de care aproape nimeni din lumea anglofonă nu a auzit de ea.

Tatiana Gnedich

1907—1976

Unul dintre strămoșii lui Gnedich a tradus Iliada în limba rusă, iar în anii 1930 ea părea pregătită să îi calce pe urme. Ea studia literatura engleză din secolul al XVII-lea la Universitatea de Stat din Leningrad când au început epurările, iar universitățile se numărau printre instituțiile care încercau să-i înlăture pe toți dușmanii marxist-leninist-stalinismului pentru crime care se modifica cu zi ce trecea.

La o întâlnire la universitate (la care ea nu a fost prezentă), Gnedich a fost denunțată pentru că avea strămoși nobili și, mai mult decât atât, pentru că îi ascundea. Ea a fost indignată de această afirmație - indignată că ar trebui să fie rușinată să ascundă strămoși de care era mândră.

Așa că a fost dată afară din universitate pentru că "s-a lăudat cu strămoșii ei nobili".

Nebunia acelor zile era de așa natură încât nici măcar cineva care voia pur și simplu să-i studieze pe poeții elisabetani nu putea evita politica.

La un moment dat, lui Gnedich i s-a permis să revină în universitate. Împreună cu mama ei, s-a mutat într-o casă mică de lemn din Leningrad. În timpul asediului orașului, de la sfârșitul anului 1941 până la începutul anului 1944, mama ei a murit, iar casa lor a ars.

În decembrie 1944, ea și-a băgat în cap că până și dorința de a merge în Marea Britanie era un act de răzvrătire. A mărturisit acest lucru, a fost judecată și condamnată la zece ani de Gulag.

În timp ce se afla în închisoare în așteptarea transferului într-un lagăr îndepărtat din Gulag, un anchetator a întrebat-o de ce nu a folosit niciuna dintre cărțile la care avea dreptul în celula de detenție. Ea a răspuns:

"Sunt ocupată. Nu am timp".

Ocupată cu ce, a întrebat anchetatorul.

"Traduc "Don Juan" de Byron", i-a spus ea.

Interogatorul și-a dat seama că ea o făcea din memorie.

"Dar cum îți amintești versiunea finală?", a întrebat-o el.

Gnedich a fost de acord că aceasta a fost cea mai grea parte, "mai ales acum că mă apropii de final. Am capul prea plin ca să-mi amintesc ceva nou".

Înainte de a pleca spre seară, anchetatorul i-a dat o bucată de hârtie. Aceasta venea cu titlul "Declarația acuzatului" și era destinată mărturisirii crimelor împotriva revoluției. Interogatorul s-a gândit că Gnedich ar putea să o folosească pentru a-și scrie traducerea - ceea ce a și făcut.

În dimineața următoare, un gardian, observând bucata de hârtie, i-a cerut să citească ceea ce scrisese. Sub "Declarația acuzatului", Gnedich reușise să strecoare fiecare strofă din cel de-al nouălea canto din "**Don Juan**" - o mie de versuri - în care Byron povestește călătoria lui Don Juan în Rusia.

Timp de doi ani, Gnedich a stat în celula sa din închisoare, fără lumină aproape deloc. A lucrat la traducerea sa, nu a vorbit cu nimeni și abia dacă a ieșit afară. Când a terminat de tradus al șaptesprezecelea și ultimul canto, a fost chemată în biroul gardianului și i s-a spus că nu va fi transferată în Gulag până când manuscrisul nu va fi dactilografiat. Au fost făcute trei copii, dintre care ea a primit una.

A fost apoi transportată în Gulag și, în următorii opt ani, a păstrat manuscrisul dactilografiat, corectând și refăcând anumite părți. Colegii de celulă se pare că se plângeau, spunând: "Iată-te, iarăși îți frământă nenorocitele de hârtii!".

Când a fost eliberată din Gulag, la zece ani după ce fusese trimisă prima dată la închisoare, a plecat imediat, împreună cu traducerea lui "Don Juan", în apartamentul comun al prietenului ei Efim Etkind, în Leningrad. Deși în această cameră înghesuită locuiau deja cinci persoane, au primit-o înăuntru. Hainele pe care le purta și manuscrisul pe care îl purta cu ea miroseau toate a lagăr.

Dar acolo, în acea cameră, a început să dactilografieze din nou totul, încorporând îmbunătățirile pe care le făcuse la manuscrisul ei dactilografiat în cei opt ani petrecuți în Gulag. (Mă bazez aici pe traducerea lui Jane Bugaeva a relatării lui Etkind, în "The Translator", publicată în The Massachusetts Review, vol. 56, nr. 1, în primăvara anului 2015).

Traducerea a fost publicată, iar în 1957, Uniunea Scriitorilor Sovietici a organizat o reprezentație teatrală a poeziei, la Teatrul de Comedie din Leningrad. Primirea a fost entuziastă.

Actorii și regizorul se aflau cu toții pe scenă când cineva din public a strigat "Autor!". Purtând o rochie neagră lungă, Gnedich s-a ridicat. Se spune că arăta ca o călugăriță și "iremediabil obosită", cu umerii rotunjiți. Toți cei 700 de oameni din teatru au ovaționat-o în picioare. Aparent copleșită, Gnedich a leșinat, a fost prinsă de regizor și scoasă de pe scenă. Suferise un atac de cord.

Din fericire, Gnedich a supraviețuit, așa cum a supraviețuit celor doi ani de izolare în închisoare și celor opt ani petrecuți în Gulag. Producția teatrală a lui "Don Juan" a rulat ani de zile; nenumărate exemplare ale traducerii sale au fost vândute în întreaga Uniune Sovietică.

Astăzi, traducerea ei este încă cea mai citită în Rusia. Se spune că este de neegalat. Ea redase, în capul ei, fiecare canto, fiecare strofă. Toate cele 16.000 de versuri. Ce performanță, ce preț - și ce dar.

Mă întreb la ce se gândea în timp ce lucra la versuri ca acestea, din Canto III:

Trebuie să plângem după zile mai fericite?

Trebuie să ne înroșim? Părinții noștri au sângerat.

Pământule! Dă înapoi din pieptul tău

O rămășiță din morții noștri spartani!

Dintre cei trei sute, dă-mi doar trei,

Ca să facem o nouă Termopile!

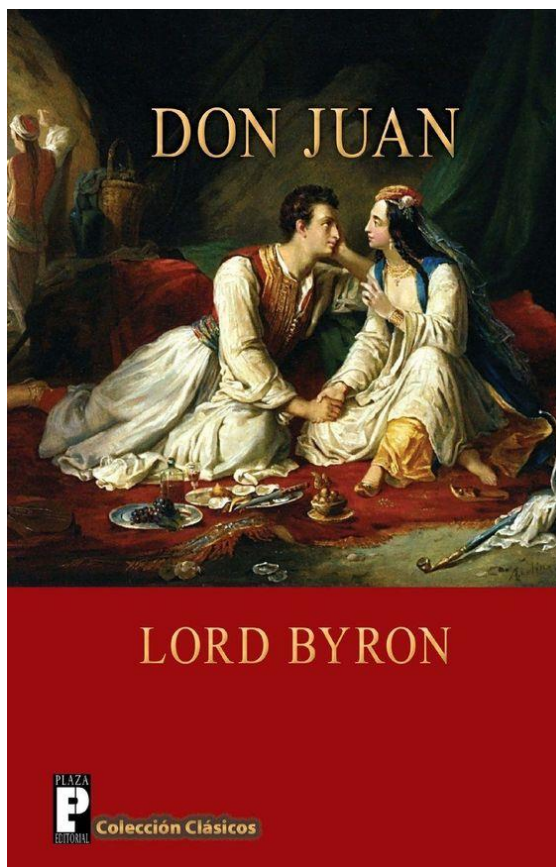
Ce, tăcere, tăcere? Și tăcere toată?

Ah! nu; - vocile morților

Sună ca o cădere de torent îndepărtat,

*Și răspund: "Lăsați un singur cap viu,
Dar unul singur să se ridice, - venim,
venim!"*

Nu sunt decât cei vii care sunt muți.

Via Max Tzinman - Traducere AG

Naufraziul lui Don Juan

